יראה אדם עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי עשה מצוה אחת אשריו שהכריע עצמו לכף זכות עבר עבירה אחת אוי לו שהכריע את עצמו לכף חובה שנאמר [1]וחוטא אחד יאבד טובה הרבה בשביל חטא יחידי שחטא אובד ממנו טובות הרבה ר' אלעזר בר' שמעון אומר לפי שהעולם נידון אחר רובו והיחיד נידון אחר רובו עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות [א] עבר עבירה אחת אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה שנאמר וחוטא אחד כו' בשביל חטא יחידי שעשה זה אבד ממנו ומכל העולם טובה הרבה ר"ש בן יוחי אומר אפילו צדיק גמור כל ימיו ומרד באחרונה איבד את הראשונות שנאמר [2]צדקת הצדיק לא תצילנו ביום פשעו ואפילו רשע גמור כל ימיו ועשה תשובה באחרונה אין מזכירים לו שום רשעו שנאמר ורשעת הרשע לא יכשל בה ביום שובו מרשעו וניהוי כמחצה עונות ומחצה זכיות אמר ריש לקיש בתוהא על הראשונות: **מתני'** כל שישנו במקרא ובמשנה ובדרך ארץ לא במהרה הוא חוטא שנאמר [3]והחוט המשולש לא במהרה ינתק וכל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ אינו מן היישוב: **גמ'** אמר רבי אלעזר ברבי צדוק למה צדיקים נמשלים בעולם הזה לאילן שכולו עומד במקום טהרה ונופו נוטה למקום טומאה נקצץ נופו כולו עומד במקום טהרה כך הקב"ה מביא יסורים על צדיקים בעולם הזה כדי שיירשו העולם הבא שנאמר [4]והיה ראשיתך מצער ואחריתך ישגה מאד ולמה רשעים דומים בעולם הזה לאילן שכולו עומד במקום טומאה ונופו נוטה למקום טהרה נקצץ נופו כולו עומד במקום טומאה כך הקב"ה משפיע להן טובה לרשעים בעולם הזה כדי לטורדן ולהורישן למדריגה התחתונה שנאמר [5]יש דרך ישר לפני איש ואחריתה דרכי מות: וכבר היה רבי טרפון וזקנים מסובין בעלית בית נתזה בלוד נשאלה שאילה זו בפניהם תלמוד גדול או מעשה גדול נענה רבי טרפון ואמר מעשה גדול נענה ר"ע ואמר תלמוד גדול נענו כולם ואמרו תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה תניא רבי יוסי אומר גדול תלמוד שקדם לחלה ארבעים שנה לתרומות ולמעשרות חמשים וארבע לשמיטים ששים ואחת ליובלות מאה ושלש מאה ושלש מאה וארבע הויין קסבר יובל מתחילתו הוא משמט וכשם שהלימוד קודם למעשה כך דינו קודם למעשה כדרב המנונא דאמר רב המנונא אין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה שנאמר [6]פוטר מים ראשית מדון וכשם שדינו קודם למעשה כך שכרו קודם למעשה שנאמר [7]ויתן להם ארצות גוים ועמל לאומים יירשו בעבור ישמרו חקיו ותורותיו ינצורו: כל שאינו לא במקרא ולא במשנה: א"ר יוחנן ופסול לעדות ת"ר האוכל בשוק הרי זה דומה לכלב ויש אומרים פסול לעדות אמר רב אידי בר אבין הלכה כיש אומרים דרש בר קפרא רגזן

לא

לפי שהעולם נידון אחר רובו כו'. יראה אדם עצמו כאילו שקול. כל העולם שקול כמחצה צדיקים וחסידים ומחצה רשעים וכאילו מעשיו שקולים כמחצה על מחצה עשה מצוה אחת נמצאו זכיותיו מכריעין ונמצא צדיק ועל ידו כל העולם הוכרע להיות רובן צדיקים: **וניהוי.** צדיק שמרד כמחצה עונות וכמחצה זכיות ולמה איבד את הראשונות: **בתוהא.** מתחרט על כל הטובות שעשה: **למה צדיקים דומים בעולם הזה.** יסורין באים עליהם: **ונופו.** כלומר מעט ממנו: **נקצץ.** ממנו נופו: **כך.** נפרעין מן הצדיקים מעט עונות שבידם ונמצאו כולם נקיים: **ולמה רשעים דומין בעולם הזה.** בטובה שמשפיעים להם: **נופו.** מעט ממנו אף אלו יש בידם מיעוט טובות וזכיות: **נקצץ נופו.** קבלת שכרם היא קליפת נופם: **למדרגה.** אשולוי"א. כדרך שעושין מדרגות לאריחין שסביבות המגדלים כשמגביהי' קרקעיתן: **יש דרך ישר לפני איש.** כשרואין הרשעים שאותן נראית דרכם בעיניהם ישרה ואחריתה של אותה שלוה הזמנת דרכי מות היתה: **בית נתזה.** שם האיש: **שהתלמוד מביא לידי מעשה.** נמצאו שניהם בידו: **גדול תלמוד תורה שקדם לחלה ארבעים שנה.** כשיצאו ממצרים נתנה להם תורה בחדש השלישי וחלה לא נתחייבו עד שנכנסו לארץ דכתיב בבאכם ואמר מר (ספרי פ' שלח לך) משונה ביאה זו מכל ביאות שבתורה דכתיב בהו כי תבאו וכאן נאמר בבאכם משנכנסו לה ובתרומות ומעשרות לאחר כיבוש וחילוק דכתיב תבואת זרעך שיהא כל אחד מכיר חלקו והן י"ד שנים הרי נ"ד ומשם התחילו למנות שמיטין כדאמרינן בערכין (דף יב:) ועשו שמיטה לסוף שבע הרי ס"א שנים ולסוף נ' עשו יובל הרי ק"ג: **מתחילתו משמט.** מתחילת השנה מיו"כ עבדים נפטרים ושדות חוזרות ועדיין לא עברו אלא מ"ט אבל שביעית אינה משמטת אלא בסופה דכתיב (דברים טו) מקץ שבע שנים לסוף שבע שנים כל שנה שביעית במנין ס"א: **תחילת דינו.** ליום הדין תחילת תביעות שעליו מפני מה לא עסקת בתורה: **פוטר מים.** הפורק עול תורה ראשית מדון הוא תחילת דינו ואין מים אלא תורה דכתיב (ישעיה נה) הוי כל צמא לכו למים: **וכשם שדין.** פורענות תורה קודם לדין פורענות מעשה כך שכרו אם עסק בתורה קודם לשכר מעשה: **בעבור ישמרו חוקיו.** ואמר מר לעיל (דף לט.) תשמרון זו משנה: **ינצורו.** יקיימו: **ופסול לעדות.** דכיון שאינו מן הישוב אין מקפיד על עצמו ואין לו בושת פנים. וכן האוכל בשוק הואיל ואין מקפיד על כבודו אינו בוש לגזול בעצמו וליפסל:

לא

תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה. תימה דאמר בספ"ק דב"ק (דף יז.) ר' יוחנן משי ידיה ומנח תפילין והדר אמר לן קיים אמרינן לימד לא אמרי' ופריך והא אמר מר גדול תלמוד תורה שהתלמוד מביא לידי מעשה פירש בקונטרס מי נתלה במי קטן נתלה בגדול[א] וא"כ כיון דאמר קיים כל שכן לימד שאינו חשוב כל כך אלמא מוכח התם מהכא דמעשה גדול וי"ל דהתם הכי פי' והדר אמר לן קיים אמרינן לימד לא אמרינן[ב] ופריך התם והאמר מר גדול תלמוד שמביא לידי מעשה א"כ היאך קיים אם לא לימד[ג] וכיון שאנו אומרים לו קיים הרי אומרים לו לימד ואת אמרת קיים אמרינן לימד לא אמרי' ומשני הא למיגמר הא לאגמורי כלומר למגמר לדידיה ודאי מעשה עדיף אבל לאגמורי אחריניא ודאי עדיף טפי ממעשה[ד] והלכך לימד לאחריני לא אמרי' וי"מ דאדם שלא למד עדיין ובא לימלך אם ילמוד תחילה או יעסוק במעשה אומרים לו למוד תחלה לפי שאין עם הארץ חסיד אבל אדם שלמד כבר המעשה טוב יותר מלימוד: **אין** תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה. והא דאמר בפרק במה מדליקין (שבת לא.) כשמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה היינו דווקא לענין שאלה שואלין לו על משא ומתן[ה] אבל מ"מ נפרעים ממנו תחלה על שלא קבע עתים לתורה[ו]: **ויש אומרים אף** פסול לעדות. פירש בקונטרס הואיל ואינו מקפיד על עצמו אינו בוש לגזול בעצמו ולפסול וקשה אמאי פסול לעדות הוא הא אמרינן בירושלמי ר"ש ברבי הוה אכיל בשוקא חזיה ר"מ אמר לו אין שבח לתלמיד לאכול בשוק משמע דלאחר אין קפידא ופי' ר"ח דהכא איירי שחוטף ואוכל וא"ת אם כן פשיטא דפסול דגזלן הוא[ז] וי"ל שחוטף פחות משוה פרוטה אי נמי שגזל דבר שאינו מקפיד עליו והר"ר אליהו מפרש כגון שהלך אצל המוכרים וטועם משל כולם מעט מעט[ח] כאילו רוצה לקנות מהם וניחא השתא שקורין כלב שדומה לכלב אוכל כאן מעט וכאן מעט ור"ת פירש דאוכל בשוק היינו שאוכל סעודה דפת דגנאי יותר[ט]:

הדרן עלך האשה נקנית

עין משפט נר מצוה

תכד א מיי' פ"ג מהל' תשובה הלכה ד:

תכה ב מיי' שם הל' ג:

תכו ג מיי' שם הלכ' ג:

תכז ד מיי' שם [פ"א הל"ג] ופ"ג הל' א:

תכח ה מיי' שם פ"ג הלכה ג:

תכט ו מיי' פי"א מהל' עדות הלכה א סמג לאוין ריד טוש"ע ח"מ סימן לד סעיף יח:

תל ז מיי' פ"ג מהל' ת"ת הלכה ג ופ"א שם הלכה ג טוש"ע י"ד סימן רמו סעיף יח:

תלא ח מיי' שם פ"ג הלכה ה טוש"ע שם סעיף יט:

תלב ט מיי' פי"א מהל' עדות הלכ' א סמג לאוין ריד טוש"ע ח"מ סי' לד סעיף יח:

תלג י מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף יח:

תורה אור השלם

1. טוֹבָה חָכְמָה מִכְּלֵי קְרָב וְחוֹטֶא אֶחָד יְאַבֵּד טוֹבָה הַרְבֵּה: קהלת ט יח
2. וְאַתָּה בֶן אָדָם אֱמֹר אֶל בְּנֵי עַמְּךָ צִדְקַת הַצַּדִּיק לֹא תַצִּילֶנּוּ בְּיוֹם פִּשְׁעוֹ וְרִשְׁעַת הָרָשָׁע לֹא יִכָּשֶׁל בָּהּ בְּיוֹם שׁוּבוֹ מֵרִשְׁעוֹ וְצַדִּיק לֹא יוּכַל לִחְיוֹת בָּהּ בְּיוֹם חֲטֹאתוֹ: יחזקאל לג יב
3. וְאִם יִתְקְפוֹ הָאֶחָד הַשְּׁנַיִם יַעַמְדוּ נֶגְדּוֹ וְהַחוּט הַמְשֻׁלָּשׁ לֹא בִמְהֵרָה יִנָּתֵק: קהלת ד יב
4. וְהָיָה רֵאשִׁיתְךָ מִצְעָר וְאַחֲרִיתְךָ יִשְׂגֶּה מְאֹד: איוב ח ז
5. יֵשׁ דֶּרֶךְ יָשָׁר לִפְנֵי אִישׁ וְאַחֲרִיתָהּ דַּרְכֵי מָוֶת: משלי יד יב
6. פּוֹטֵר מַיִם רֵאשִׁית מָדוֹן וְלִפְנֵי הִתְגַּלַּע הָרִיב נְטוֹשׁ: משלי יז יד
7. וַיִּתֵּן לָהֶם אַרְצוֹת גּוֹיִם וַעֲמַל לְאֻמִּים יִירָשׁוּ: תהלים קה מד

מוסף רש"י

בתוהא על הראשונות. שמתחרט על הצדקות הראשונות שעשה (יחזקאל ג כ). **תחילת דינו.** לעתיד לבוא, **על דברי תורה.** שלא עסק בתורה (סנהדרין ז.). **פוטר מים.** שפוטר התורה מעליו הוא ראשית מדנו, תורה נמשלה למים דכתיב (ישעיה נה) הוי כל צמא לכו למים (סנהדרין שם). **הדרן עלך האשה נקנית**

מוסף תוספות

א. על חזקיהו מלך יהודה שכשמת הביאו ספר תורה והושיבוהו על מיטתו אמרו קיים זה מה שכתוב בזה. ריטב"א. ב. וכיון שתולה התלמוד במעשה אלמא מעשה עדיף. ריטב"א. ג. ולא מסיק אדעתיה השתא לחלק בין למד ללימד. תוס' ב"ק יז. ד. שמביא את הרבים לידי מעשה כשמלמדם. שם. ה. ואח"כ קבעת עיתים לתורה. תוס' סנהדרין ז. ו. והכי דריש ליה לקרא תחילת גילוי דינו במה שנטשו מדברי תורה. תוס' סנהדרין ז. ז. ואפי' אכלו בבית גזלן הוא, תוס' הרא"ש. ח. ומערים כההיא דאמרינן בשבת פ' מפנין (שבת קכט.) לענין הקזה. שם. ט. כמו אנו לווין ואוכלין ואוכל אצל חמיו ביהודה (כתובות יב.) דגנאי הוא טפי בפת כשאוכל ומברך בשוק. שם. וההוא דירושלמי בפירות ולתלמיד חכם הוא גנאי ולא לאחר. ריטב"א. **הדרן עלך פרק האשה נקנית**

מסורת הש"ס

א) תוספתא דקדושין פ"א ה"א, ב) שם [ע"ש], ג) [בכת"י, דפו"ר, וע"י: שום רשע שאמרו], ד) שם, ה) אבות דר"נ פרק לט [ע"ש], ו) [כל מימרא זו עד וכבר היה שייך לסוגיא שלפני המשנה. ועיין מהרש"א ופנ"י], ז) [בכת"י: ולהורידן], ח) ספרי פ' עקב, ט) ב"ק יז. מגילה כז., י) [ר"ה ח: ערכין כח:], כ) [בדפו"ר וע"י: שהתלמוד], ל) סנהדרין ז. שבת לא., מ) [מפי' ר"ח פי"ו], נ) [בע"י: מחלה], ס) [שם: מיעוט], ע) [שם: היא ונדכל"ל (רש"ש)], פ) [במדבר טו, יח], צ) [דברים יב, כג], ק) [ר"ה ח ע"ב], ר) [ערכין כח ע"ב], ש) [שם נוסף: תעשה שמיטה], ת) [תענית ז ע"א], א) [בדפו"ר: ופירש], ב) [תענית ז ע"א], ג) [בע"י: למד, וכן בסמוך כמה פעמים וכן הוא בדפו"ר], ד) [בדפו"ר וע"י נוסף: לנו], ה) [אבות פ"ב מ"ה], ו) [ע' תוס' ב"ק יז. ד"ה והאמר], ז) [וע"ע תוס' סנהדרין ז.], ח) [בדפו"ר: וליפסל. וכ"ה בכת"י, וכל"ל], ט) [דמעשרות פ"ב ה"ב], י) [בע"י: שקורין], כ) [בע"י: האוכל], ל) [ללמוד].

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' עבר עבירה אחת וכו' כ"ב עיין שו"ת הרי"י לבית הלוי סי' לה ודו"ק:

לעזי רש"י

אשולוי"א
[אישליי"א]. מדרגות.

תוס' ר"י הזקן

בית נתזה. שם האיש. שהתלמוד מביא לידי מעשה. כלומר שמי שיודע התורה עושה המצות וירא מן החטאים בשלימות, אבל מי שלא ידע התורה לא יעשה זה כראוי. כאמרם [אבות פ"ב מ"ה] אין בור ירא חטא ואין עם הארץ חסיד. מצורף לזה [ראה הקדמת הרמב"ם לפירוש המשנה] שבא לרמוז שהחכם מצד חכמתו יגיע אל המעשה השלם והטוב והוא קנין המדות הטובות והממוצעות, ומי שהוא בעל תכונות טובות לבד לא יגיע אל החכמה מצד התכונות הטובות וגם מעשיו שהוא עושה אינם על דרך נכונה ולא על דרך אמת, כמו שאז"ל [שם] אין בור ירא חטא ולא ע"ה חסיד, שאין לו מדע שידע המעשים שיהיו טובים מצד עצמם ועל כן כתוב בתורה [ראה דברים ה, א] ולמדתם ועשיתם, הוי לימוד החכמה קודם למעשה. **ירושלמי** [פסחים פ"ג ה"ז], וכבר נמנו התלמוד קודם למעשה. רבנן דקסרי אמרי הדא דתימר (בישישים חכמה) [כשיש שם] מי שיעשה, אבל אין שם מי שיעשה המעשה קודם לתלמוד. ע"כ. פי' זה הירושלמי מיירי במצוה עוברת שמפסיק תלמודו מפני המצוה העוברת הואיל ואין שם מי שיעשנה ואח"כ חוזר לתורתו כמו שביארנו במועד קטן פ"ק. וראש הירושלמי, ר' אבהו שלח לבריה למגמר בטבריא שלחו ליה ואמרו ליה גומל חסד הוא, כלומר מניח תורתו לעשות לויה לכל המתים, שלח ליה המבלי אין קברים בקסרי שלחתיך לטבריא. וכבר נמנו התלמוד קודם למעשה וכו', דמשמע שפי' זה הירושלמי הוא כמו שפירשנו, דהא ר' חנינא היה מניח תלמודו שהיה עוסק בתורה מפני לויית המת שהיא מצוה עוברת וגער בו אביו מפני שהיו שם אחרים שמלין את המת. ובגמרין פרק בני העיר [מגילה כט, א] מתבאר דין מבטלין ת"ת להוצאת המת כמו שביארנו שם תכלית הביאור. פוטר מים. פורק עול תורה, ראשית מדון הוא תחלת דינו. **פסול לעדות.** דהואיל ואינו מן הישוב אינו מקפיד על עצמו ואין לו [בושת] פנים.